

Per Olov Enquist

Blanche en Marie

Uit het Zweeds vertaald door Cora Polet

Ambo|Amsterdam

HET GELE BOEK

Het lied van de geamputeerde

‘Amor Omnia Vincit’ – de liefde overwint alles – had ze op de kaft van de bruine map geschreven, waarin de drie aantekenboekjes zaten; de titel VRAGENBOEK had ze er in krachtige blokletters boven gezet. Het was of ze twee verschillende opstellingen wilde uitproberen: de bovenste krachtig, optimistisch en volstrekt neutraal, de onderste breekbaar, voorzichtig, bijna smekend. Alsof ze had willen zeggen dat dit het uitgangspunt was, het zou waar kunnen zijn, o, mocht het toch waar zijn.

De liefde overwint alles. Tegen beter weten in, maar toch. Het snijdt je een beetje door je ziel het te zien, o, mocht het toch waar zijn, o, mocht het toch waar zijn. Alles geforceerd zakelijk en beheerst, tot de toon breekt. Een geel boek, een zwart – onvolledig of gecensureerd – en een rood.

Samen een Vragenboek, dat over Blanche en Marie gaat. Meer niet.

Dat moet je accepteren.

De liefde overwint alles, als werkhypothese, of als diepste pijnpunt.

Twee jaar nadat Marie Sklodowska Curie in 1911 haar tweede Nobelprijs, voor scheikunde, in ontvangst had genomen en met het feit dat haar minnaar Paul Langevin weer met zijn vrouw

Jeanne herenigd was en met haar toestemming een meer permanente seksuele verhouding met zijn secretaresse had gearrangeerd, werd Marie door een weliswaar niet onverwacht maar niettemin zwaar verlies getroffen toen haar vriendin Blanche Wittman op een ochtend dood in Maries appartement in Parijs werd aangetroffen.

Blanche had geprobeerd zich vanuit haar bed in haar houten kist op wieltjes te laten zakken. Dat was mislukt. En zo was ze gestorven.

Er werd geen doodsoorzaak vastgesteld, maar degenen die haar lichaam kwamen halen, viel haar geringe lichaamslengte op en verder dat Marie Sklodowska Curie erop had gestaan deze geamputeerde torso zelf in de kist te tillen. Daarna had ze, als afscheid, op een stoel naast de overledene gezeten met haar hand op de deksel van de kist, terwijl de dragers een uur lang in de kamer ernaast hadden moeten wachten. Ze had geen uitleg willen geven, alleen gemompeld *ik wijk nooit van je zijde*.

Maar daarna was de kist toch het huis uitgedragen.

In de enige necrologie die geschreven werd, werd de overleden Blanche Wittman gekenschetst als een 'legendarisch fenomeen' en werd haar rol vermeld als medium van professor J.M. Charcot. Ze liet drie notitieboekjes na, waarvan het bestaan pas tegen het einde van de jaren dertig bekend werd en die nooit in hun geheel zijn gepubliceerd.

In haar memoires maakt Marie Curie geen melding van het bestaan van Blanche, net zo min als van veel andere dingen.

Dit is geen kritiek.

Wie weet trouwens of Blanche Wittman zelf vermeld had willen worden.

Als voetnoot in de geschiedenis van de geneeskunde verwierf ze na haar dood echter een zekere faam, maar nooit werd ze in verband met Marie Curie genoemd, daarentegen wel altijd als ‘Charcots medium’. Een krantenberichtje vermeldt laconiek dat ze haar leven eindigde als ‘martelaar’ en als ‘slachtoffer’ van het wetenschappelijk onderzoek naar radium. Ze had, na de dood van Charcot en de daaropvolgende chaos over de wetenschappelijke opzet van de behandeling in het Salpêtrière-ziekenhuis, twee jaar als assistent op de röntgenafdeling gewerkt. Vervolgens kwam ze naar het laboratorium van Marie Curie. Daar werd toen een paar jaar later radium ontdekt. Wie kon er onderscheid maken tussen dodelijke röntgenstraling en dodelijk radium? Het ene begon waar het andere eindigde.

Het eindresultaat: martelaar en torso.

Na Charcots dood in 1893 viel er een bijna totale stilte. In de laatste jaren van haar leven had Blanche het plan opgevat om een boek over de liefde te schrijven. Daar wordt in die korte necrologie niets over vermeld. Alleen ‘stierf zonder armen en benen’ – niet helemaal juist, want ze had nog één arm over, de rechter, waarmee ze tot op het laatst schreef.

Het boek is onafgemaakt gebleven. Vandaag de dag bestaan er slechts drie notitieboekjes van 30 x 22 centimeter, elk van veertig bladzijden, bijeengehouden in een bruine map, een Vragenboek, zoals ze het noemde. Het eerste notitieboekje heet ‘Het gele boek’, het tweede ‘Het zwarte boek’ en het derde ‘Het rode boek’.

Geen kleur op de omslagen. Met dit driedelige boek zou ze een verhaal over het wezen van de liefde gaan vertellen. Dat is niet gelukt. Wat restte was een verhaal over Blanche en Marie. Van hoe-

veel levens kan dit gezegd worden? Iedereen heeft immers een verhaal, maar slechts een paar verhalen worden opgetekend.

Men krijgt al gauw een eenvoudige verklaring voor het verbaazingwekkende woord Vragenboek op de omslag van de schutmap. Ze had kennelijk besloten om elk deel in te leiden met een vraag. Die vraag zou ze vervolgens zo rationeel mogelijk beantwoorden. De vragen zouden 'van het grootste belang' zijn. **Welke kleur had je eerste jurk? Wat was je eerste telefoonnummer?** Soms onverwachte en vreemde afdwalingen: **Wat viel er van het gezicht van mijn vader af te lezen toen hij met de afdrijving bezig was?** of **Wie zat er in de lijkstoet naast Charcots kist?**

Altijd heel concrete vragen. Soms zijn ze zinloos, tot het ogenblik waarop je verleid wordt ze zelf te beantwoorden. Het lijkt dan op een spel dat plotseling echt wordt, en afschuwelijk. Het hangt van jezelf af. Ga je ermee door, dan worden evenwicht en controle verstoord, het kompas begint om zijn as te tolleren, als op de noordpool. Ik heb het geprobeerd. De vraag over het telefoonnummer kan een zeer kort antwoord krijgen. 'Sjön 3, Hjoggböle.' Daarna wordt het heel moeilijk. Moet je het vanzelfsprekende verklaren, dan krijg je iets langgerechts en angstaanjagends. Er gaat een dreiging van haar Vragenboek uit, een verleiding om het verbodene te betreden, of een deur naar een donkere kamer te openen.

Korte vragen, uitvoerige antwoorden zonder feitelijk verband met de vraag.

Ze was zeker bang. Dan gebeuren die dingen.

De drie notitieboekjes, het gele, het zwarte en het rode, bestaan nog altijd. Het overige, de buitenkant dus, is reconstructie.

Soms zijn de vragen kort: je mag aannemen dat ze van plan was het antwoord te verduidelijken, later, als ze moed heeft gevat.

Een notitie wordt bijvoorbeeld alleen ingeleid met de vraag **Wanneer?**

Het antwoord slaat op haar arts en minnaar, professor J.M. Charcot. Ze beschrijft een kort voorval. Het gaat over hun eerste ontmoeting. De eerste keer dat hij haar zag, schrijft ze, was door een half openstaande deur: ze bevond zich in een kamer van het Salpêtrière-ziekenhuis, als patiënt. De arts die haar behandelde, en die mij met verbazingwekkende nauwkeurigheid onderzocht, hoewel ik toen nog niet de beroemdheid had verworven die mij later ten deel zou vallen, was werkzaam in het Salpêtrière-ziekenhuis; hij heette Jules Janet.

Als het om uiterlijke details gaat is ze nauwgezet. Twee kamers, een voorvertrek, misschien een kleedkamer. Ze was, na een aantal eerdere opnames in andere inrichtingen, opgenomen voor een kwaal in het Salpêtrière-ziekenhuis, welke weten we niet, maar het kan dezelfde geweest zijn waarvoor ze later door Charcot werd behandeld. Hysterie dus. Dat vermeldt ze niet.

Blanche was zich na een onderzoek aan het aankleden.

Ze had C. toen door een gang zien passeren. Hij had zich omgedraaid om naar haar te kijken. De afstand had een kleine vier meter bedragen. Ze wist dat hij haar had gezien. Ze had haar bewegingen vertraagd zodat het aankleden heel langzaam verliep. Ze had haar gezicht van hem afgewend, haar lichaam langzaam gedraaid. Haar ene borst was voor de helft ontbloot geweest. Ze wist zeker dat hij haar gezien had.

Het was toen, schrijft ze – alsof ze gestopt was bij dat wat in de hoeveelheid details de doorslag had gegeven – ‘dat ik in hem gebrand werd, als een brandijzer in een dier’.

Over haar jeugd bestaat de nodige onzekerheid. Maar ze had een zekere ontwikkeling. Het citaat over het brandijzer is van Racine.

Ze heette Blanche Wittman, was bij haar overlijden 102 centimeter lang en woog 42 kilo.

Ze was toen een soort torso, maar met een hoofd. Haar linker-

onderbeen, haar rechterbeen tot aan haar heup en haar linkerarm waren geamputeerd. Daarom wordt haar lengte als gering beschreven. Verder geen afwijkingen. Daarvoor, vóór de amputaties, werd ze door iedereen die haar zag, beschreven als heel mooi. En om bepaalde redenen zou ze door veel mensen bekeken worden, ook door velen die konden beschrijven, dus door schrijvers. In feite bestaat er maar een enkele foto van haar en een aantal tekeningen. Plus het beroemde schilderij waarop ze alleen schuin van opzij te zien is.

Maar ze is mooi.

Ze stierf gelukkig. Dat staat in haar laatste notitieboekje, Het rode boek.

Haar ongewoon geringe lengte was dus niet aangeboren. Na zestien jaar, tussen 1878 en 1893, opgenomen geweest te zijn in het Salpêtrière-ziekenhuis in Parijs met de diagnose hysterie, is ze plotseling genezen. Hysterie was in die tijd bij vrouwen een heel normale ziekte; uiterekend in die jaren was het een gewone ziekte die bijna tienduizend vrouwen trof, maar na de dood van professor Charcot hield ze op normaal te zijn.

Hield dus op. Of kreeg andere namen.

Na haar jaren in het Salpêtrière-ziekenhuis op de onderzoeksafdeling van Charcot, had ze op de röntgenafdeling van het ziekenhuis gewerkt, toen dus niet meer als patiënt, en in 1897 werd ze door de Poolse natuurkundige Marie Sklodowska Curie aangesteld als laboratoriumassistente.

Haar verblijf als hysteriepatiënt in het Salpêtrière kenschetst ze als gelukkig, daarop volgde een periode die niet gelukkig was. Daarna breekt haar laboratoriumtijd bij madame Curie aan, die opnieuw heel gelukkig was, wellicht met onderbrekingen, vanwege de steeds terugkerende amputaties.

Ze klaagt nooit over dit gesnoeid worden.

In het Vragenboek wil ze haar verhaal vertellen, het kort samen-

vatten, en haar ervaringen ten dele vergelijken met die van de hysterie-experimenten in het Salpêtrière-ziekenhuis en ten dele met de natuurkundige wonderen onder Marie Curies leiding, om zo een helend beeld van het wezen van de liefde te scheppen, dat ze vergelijkt met dat van de straling van radium en met dat van de hysterie.

Helend?

In het eerste deel van het Vragenboek is lange tijd alleen maar sprake van zakelijkheid en van geluk.

3

De feiten over de amputaties van Blanche Wittman zijn als volgt. En ze staan los van haar poging het wezen van de liefde te verklaren.

Op 17 februari 1898 werd in het laboratorium van Marie Curie voor de eerste keer de stralingswerking van een zwart, pekachtig, in het laboratorium bewerkt en 'gekookt' erts getest, pekblende geheten; het erts werd gewonnen in het gebied Joachimsthal bij de grens tussen Tsjecho-Slowakije en de toekomstige, en daarna voormalige, DDR. Pekblende werd al eeuwenlang toegevoegd aan keramische glazuren om kunstzinnig interessante kleurnuances te krijgen. In feite was pekblende een belangrijke kleurencomponent bij de fabricage van het beroemde Boheemse kristal: het bevatte onder meer het voor de glasindustrie zo belangrijke element uranium.

Er waren grote hoeveelheden, meerdere tonnen, voor nodig om de experimenten met pekblende te kunnen uitvoeren en om bepaalde uraniumcomponenten uit dit erts te winnen. Het was moeizaam, vuil werk, dat plaatsvond in een ontruimd koetshuis naast het laboratorium van Marie en Pierre Curie in Parijs.

Daar kreeg Blanche Wittman een baantje.

Die dag, 17 februari 1898 – de dag is van een zeker belang in de ideeëngeschiedenis van de natuurkunde – deed Marie de eerste geslaagde experimenten met pekblende, er werd een sterke, vreemde en tot dan toe onbekende straling geconstateerd. Men wist al dat thorium, het metallische element, dat in 1829 door de Zweed Jöns Jacob Berzelius was gevonden, een sterker stralings-effect had dan uranium; nu ontdekte men dat pekblende een nog veel sterkere straling bezat. Sterker zelfs dan zuiver uranium.

Wat deze ‘straling’ was, en waar die vandaan kwam, moest nog onderzocht worden. Pekblende moest, dat nam Marie Curie aan, een speciaal, nog onbekend, element bevatten met onbekende eigenschappen.

En het was hier, in dit kleine laboratorium dat deze ontdekking plaatsvond.

Het laboratorium was eigenlijk een oude houten schuur, een verlaten planken koetshuis, waarvan het glazen dak zich in zo’n armzalige staat bevond dat de regen deze waardeloze schuur de hele tijd kletsnat maakte; de Faculteit voor Geneeskunde had de schuur lang geleden als lokaal voor lijkschouwingen gebruikt, maar die later niet waardig bevonden om onderdak te verlenen aan menselijke of zelfs dierlijke kadavers. Hij had geen echte vloer, de grond was alleen bedekt met een laag asfalt en het meubilair bestond uit een paar ouderwetse keukentafels, een schoolbord en een oude gietijzeren kachel met roestige pijpen; in deze armzalige lokaliteit was drie jaar eerder een schrijven van een zekere professor Suess binnengekomen, en van de Oostenrijkse staat, die eigenaar van de mijnen in Sankt Joachimsthal was.

Het schrijven bevatte een vergunning voor het gebruik van afvalproducten uit pekblende. Het was in deze schuur dat ze het radium ontdekten.

Marie schreef onmiddellijk een verslag.

Haar handen waren nog mooi. Blanche beschrijft haar als een onvergelykbare schoonheid die op onverklaarbare wijze in de toverij van het wetenschappelijk onderzoek verstrikt was geraakt. Op 18 juli 1898 konden de leden van het Institut de France luisteren naar een voordracht van haar vriend en vroegere mentor Henri Becquerel, die tussen twee haakjes later zijn naam mocht verbinden aan een stralings-eenheid met betrekking tot het aantal kernen dat per seconde vervalt, bijvoorbeeld om na Tsjernobyl radioactief besmet rendiervlees te kunnen meten in het hart van Västerbotten; hij kon meedelen dat Marie Curie en haar echtgenoot Pierre door hun experimenten met pekblende iets nieuws en tot dan toe onbekends hadden gevonden. De titel van zijn voordracht luidde ‘Over een nieuw radioactief materiaal in pekblende’.

Het was voor het eerst in de geschiedenis dat het woord ‘radioactief’ werd gebruikt.

Nog geen vleugelgeruis van de geschiedenis, slechts lichte verwarring.

De boodschap die de voordracht van Becquerel behelsde was, dat men nu een element had gevonden dat vierhonderd maal actiever was dan uranium en dat dit een ‘metaal’ bevatte, misschien een tot dusver nog onbekend element met eigenaardige stralings-eigenschappen.

Tegen het einde van het jaar had dit element een naam gekregen. Men noemde het radium. Het element bezat ongewone eigenschappen; al naar gelang het lukte er een steeds hogere concentratie uit te halen, ontdekte men tevens dat het element spontaan lichtgevend was.

Dat ‘lichtgevend’ keert in het Vragenboek van Blanche terug.

Haar tekst krijgt daar een bijna poëtisch karakter. Als men mij tijdens mijn demonstraties in het Salpêtrière-ziekenhuis pree, gebruikte men

voor de indruk die ik maakte de uitdrukking 'lichtgevend'; weinig kon ik toen vermoeden dat dit woord, als het ware opnieuw door de toverstaf van het lot opgeroepen, zou terugkomen in de wereld van de natuurkunde en de wetenschap, een wereld waaraan ik mijn steentje nu zou bijdragen om de samenhang tussen radium, dood, kunst en liefde te verklaren.

Radium, dood, kunst en liefde. Ze weet niet waar ze het over heeft. Maar dit is waarschijnlijk de enige manier om het te verwoorden. Hoe anders?

De dood en de schoonheid lagen misschien heel dicht bij elkaar. We moeten het haar maar vergeven.

Marie, schrijft Blanche, liep vaak van haar huis naar het laboratorium aan de rue Lhomond om haar domein te inspecteren. Blanche – toen nog niet geamputeerd – placht haar op deze 'heimelijke' bezoeken aan het laboratorium te zien.

Ze schrijft onze dierbare producten waarvoor we geen kasten hadden, stonden in rijen op tafels en banken; van alle kanten konden we hun zwakke lichtgevendende contouren en het zacht glinsterende schijnsel zien, dat vrij in het donker leek te zweven en dat elke keer nieuwe ontroering en betovering bij ons opwekte.

Het is Blanche die dit schrijft. Let op de uitdrukking 'onze' dierbare producten. Maar ze is slechts een assistente.

Later schrijft ze naar aanleiding van de vraag **Wanneer werd Marie een kunstenaar?** dat er tussen haar en Marie een grote vertrouwelijkheid was ontstaan, bijna een liefde, een liefde, die nog versterkt werd door de schoonheidsbeleving die de geheimzinnige en kleurrijke straling van 'het Radium' gaf. Voor haar ogen was de poort naar een nieuwe, raadselachtige wereld geopend en in die wereld werden blauwschitterende signalen uitgezonden naar de mens Blanche, die toen nog niet gesnoeid was.

Ze schijnt de signalen als een soort kunstwerk opgevat te hebben. Gemaakt door Marie. Geen woord over Pierre.

In het Vragenboek staat trouwens een korter deel dat ingeleid wordt door de vraag: **Wat is in onze moderne tijd kunst?**

Ze beantwoordt de vraag door een uitvoerige, bijna kinderlijk enthousiaste beschrijving te geven van de Wereldtentoonstelling in Parijs van 1900. De tekst is vol bewondering voor de doorbraak van de revolutionaire, wetenschappelijke landwinningen in deze nieuwe eeuw, die vele duizelingwekkende ervaringen en mogelijkheden opleveren. Haar kennis had ze bij Marie opgedaan, met name wat betreft radium.

Om die reden verwijft ze ook zo lang bij het Fysici-congres, dat onderdeel van de Wereldtentoonstelling uitmaakte.

Om de Eiffeltoren heen was een groot aantal paviljoens geplaatst: waaronder een elektriciteitspaleis voor het tonen van het magische fluidum (!) dat elektriciteit werd genoemd. *Wetenschap en kunst waren daar een verbinding aangegaan.* Een van de bijzondere attracties was ook de Amerikaanse danseuse Loie Fuller, die danste in een speciaal gebouwd magisch huis, in een kamer geïllumineerd door elektrische stralen, gekleurd met behulp van bewegende filters. Een bewegend trottoir, aangedreven door elektriciteit, bracht de bezoeker van de ene plaats naar de andere. Je zou kunnen zeggen dat de elektriciteit de doorbraak van de moderne tijd illumineerde; ze schrijft er op een plechtige toon over.

Toch was er iets anders, iets veel fascinerenders, dat wetenschappers naar de Wereldtentoonstelling dreef.

Dat was het nieuw ontdekte element radium en de radioactiviteit. Wetenschapbeoefenaars van over de hele wereld, schrijft Blanche, kwamen naar Parijs en ze kwamen om een bezoek te brengen aan Marie Curie en haar echtgenoot en medewerker Pierre Curie. *Radioactiviteit was het woord dat op ieders lippen lag.* Ieder een stelde zich de vraag wat dat wel waren, die gekleurde boodschappen uit een onzichtbare wereld, die door sommigen toen nog 'Becquerelstralen' werden genoemd, deze stralen die zich zo irrationeel

gedroegen, die soms wél met een magneet afgebogen konden worden en dán weer niet. Een soort fluïdum, hadden sommigen gezegd en ze waren weer over Mesmer begonnen; maar eigenlijk leek dit toch iets anders te zijn, meer een nachtelijke droom, meer het korte moment van ontwaken, wanneer het geheimzinnige nog nadraalt maar werkelijkheid lijkt en daarna snel verdwijnt.

Deze radioactieve stralen hadden zich in die tijd misschien al wel in de kamer en in de werkelijkheid bevonden! maar niemand had ze gezien! misschien had Phaedra over hen gesproken toen Hippolytus in haar werd gebrand als was zij een dier en hij een brandijzer.

Dit is de inleiding tot Het gele boek. Geen andere verklaringen dan zinloos poëtische. De verwijzing naar Racine is opnieuw heel verbluffend.

Natuurlijk veranderde in de loop der tijd het onderzoek naar uranium en radium. Maar dit was een doorbraak, was een ajouren sterrenkrans(!) of misschien een aanval op het rationalisme van de Verlichting.

Men begreep niet wat het was.

Deze stralen konden door dichte schermen heen dringen maar werden door lood tegengehouden! Het was bekend dat ze glas konden kleuren, pekblende had de mooie Boheemse kristallen glazen immers eeuwen! eeuwenlang! hun kleur gegeven en nu werden er blauwglanzende nuances gecreëerd die niet rationeel verklaard konden worden.

Er waren veel vragen. Was het een element? Deze stof kon in elk geval radioactiviteit induceren bij andere elementen; Blanche had, schrijft ze, dag in dag uit met Marie in het laboratorium gestaan. Ze had Maries metingen van minuut tot minuut gevolgd en op haar gezicht een bijna hemels glimlachje gezien: en toen heb ik begrepen dat het hele vertrek door radioactiviteit was ingekleurd.

Zo vat ze het samen. Drie jaar werken met pekblende, die sme-

rige berg slakken die verscheidene tonnen woog, wordt op een middag in Parijs beschreven als een metafysisch kunstwerk.

Omstraald door de schoonheid van het nieuwe element was ze toen, samen met haar vriendin Marie, de poort naar de moderne tijd van de twintigste eeuw binnengegaan.

Marie Curie, of 'Maria' zoals Blanche haar soms in het Vragenboek noemt, had op een keer haar hand gepakt, was roerloos in het vertrek blijven staan en had tegen haar gesproken, of tegen zichzelf. Ik begrijp het niet, had Marie gezegd, ik begrijp de grilligheid van deze straling niet, ze treedt spontaan op, het is als sta ik voor een zeespiegel en zie dat iets zich begint te bewegen, groeit, alsof de zee een levend wezen is, een zeedier, of een levende bloem, zie dat de bladeren zich naar mij uitstrekken; deze radioactiviteit lijkt in strijd met de eerste wet van de thermodynamica; wat is de oorsprong, de oerbron, van deze kracht?

Het spontane optreden van deze straling is een diep verbijsterend raadsel, had ze tegen Blanche gezegd, haar dan nog knappe en niet-geamputeerde laboratoriumassistente, wier verleden en carrière als medium in het Salpêtrière Marie van het begin af aan gefascineerd had. Blanche had eraan toegevoegd: als de liefde! Maar Marie had zich toen met een vragend glimlachje, dat plotseling was verdwenen, naar haar toegekeerd, alsof ze zich eerst onzeker voelde tegenover dit vreemde beeld en daarna haar ongenoegen had willen laten blijken. Misschien, had Blanche geopperd, omdat ze als wetenschapper elke poëtische metafoor afkeurde en omdat ze nog niet gereed was om de stap naar de wereld van de slopende, verscheurende kunst te zetten.

Zo hadden ze samen gesproken, zo worden de restanten van deze gesprekken in het Vragenboek gereflecteerd. Dit vond plaats voordat Blanche aan haar mislukte project begonnen was om de wetenschappelijke en tegelijk zinnelijke verklaring van het intrinsieke wezen van de liefde te geven. Zo had Marie destijds

nog gedacht en gereflecteerd, voordat haar, veel later, door Blanche en door het Vragenboek een ander inzicht was bijgebracht. Een inzicht waarin ze ook verstrikt raakte door haar interesse voor de liefdesrelatie van Blanche Wittman met professor Charcot, door de zogenaamde moord van haar vriendin op Charcot en de pogingen van Blanche een liefde te smeden die niet tot dood en destructie leidde.

De liefde overwint alles.

Een jaar later was Blanche voor het eerst ziek geworden. Het was onverklaarbaar. De eerste operatie had haar haar rechtervoet gekost.

Zo was het begonnen.

Maar Blanche zou zich nog lang die zondagmiddag herinneren toen zij en Marie, twee mooie vrouwen, alleen in het laboratorium, hand in hand tegenover het onverklaarbare wonder stonden, omgeven door de raadselachtige kleuren en stralen die, zonder dat ze zich daarvan bewust waren, vorm gaven aan de opmaat van de moderne tijd in het museum van de liefde, dat de nog geheel perfecte lichamen van deze twee vrouwen was.

4

Vandaag de dag weet iedereen het immers.

Blanche en Marie zouden beiden sterven aan deze raadselachtige, mooie, verleidelijke radiumstralen. Deze stralen die zo'n geheimzinnig licht uitstraalden, maar eenmaal ontdekt, net als een geopende poort naar een zwarte dreigende ruimte, de geschiedenis van de wereld zouden veranderen.

Eerst Blanche. Daarna Marie.